

Stīt prasmi būt cilvēkam

te un pētniece Kristīne Āboliņa. Dalībnieki tika rosināti domāt par iemesliem, kādēļ mēs Latvijā neredzam ilgtspējīgas attīstības aktualitātes, par trūkstošo posmu starp labu apņemšanos, iniciatīvu un reālu darbības īstenošanu.

Nekas vairs nav reģionāls, viss ir globāls

Foruma noslēdzošo dienu iesāka LU profesore Žaneta Ozoliņa, akcentējot dažādus izaicinā-

“ Kvalitatīvai izglītībai ir jāmainās no translācijas uz transformāciju. Lai to izdarītu, ir jāpilnveido saturs.

jumus un aktualitātes starptautiskās politikas arēnā. „Patlaban ir skaidrs, ka nekas vairs nav tāds, kā bijis agrāk, jo dzīvojam reģionālu un globālu izaicinājumu laikā, un nekas vairs nav reģionāls – viss ir globāls. Pēc aukstā kara beigām mēs runājam par jaunas starptautiskās kārtības izveidošanu un bijām gandarīti, ka esam vienojušies par starptautiskām tiesībām, normām. Šim laikam ir pienācis gals, jo tas, kas ir noticis pēdējo trīs gadu laikā, ievērojot notiekošo Sīrijā, Ukrainā, liek saprast – starptautiskā kārtība kā tāda vairs nepastāv. Tas ir viens no lielajiem izaicinājumiem – vai mēs veidosim jaunu, taisnīgu kārtību, vai mēs vilksimies nopakaļ tiem režīmiem, kuri mēģina uzspiest savu viedokli par to, kādai ir jābūt starptautiskajai kārtībai. Pēc aukstā kara beigām pasaule veidojās kā daudzpolāra; protams, kāds bija spēcīgāks, kāds ne tik, bet bija valstu savstarpēja cieņa. Mūsdienās šī daudzpolaritāte mainās, ir dažas valstis, kuras vēlas atgūt savu imperiālistisko statusu. Mēs dzīvojam laikā, kurā valstis savā starpā konkurē, un tas notiek globālā, nevis reģionālā mērogā,” uzsvēra Ž. Ozoliņa.

Viņa skaidroja, ka patlaban mainās izpratne, kā tiek lietots jēdziens „spēks”. Starptautiskajās attiecībās pēc aukstā kara beigām ir skaidrs, ka spēku lieto tad, kad pret kādu tiek vērst-

spēks, tiek vardarbīgi uzbrukts civiliedzīvotājiem, bet spēks bija tas, pret kuru drikstēja tikt vērsti spēks. Taču mūsdienās spēku lieto, ja kāda cilvēku grupa runā citā valodā, ja kādas valodas lietotāji grib dzīvot brīvā sabiedrībā, ja kāda sabiedrība vēlas atbrīvoties no autoritāra režīma, kam nav sakara ar spēku. Tādējādi spēka lietošana var kļūt kā reakcija, pat ja sabiedrībā vai valstī notiek tā sauktās maigās pārbīdes.

Profesore Ž. Ozoliņa analizēja arī draudus, riskus un vārigumus, ar kuriem ir jārēķinās mūsdienu pasaulē. Draudi nāk no ārējās pasaules un nav atkarīgi no tā, kas notiek valstī vai sabiedrībā. Patlaban ārējie draudi ir kļuvuši diezgan iespējami. „Taču daudz būtiskāki ir pašu radītie riski un vārigumi,” akcentēja Ž. Ozoliņa. Lai izprastu tendences pasaulē, viņa rosināja skolotājus izmantot Pasaules ekonomikas foruma, kas notiek Davosā, gatavotos analītiskos ziņojumus. Viens no tiem ir ikgadējais ziņojums, kurā tiek novērtēti riski piecās kategorijās: ekonomiskie, vides, ģeopolitiskie, sabiedrības, proti, attiecības starp dažādām sabiedrības grupām, un tehnoloģiskie. Ž. Ozoliņa uzskata, ka šo risku kategorijas ir ļoti mūsdienīgas un neatstāj aiz borta kādus svarīgus tematus. Ziņojumā tiek uzsvērts, ka globālās ekonomikas krīzes vienā brīdī nonāk konkrētā mājā pie konkrēta cilvēka un atstāj ietekmi uz viņa naudas maku. Runājot par vides riskiem, ir jāievēro, ka tie ir divu veidu riski: tādi, kurus cilvēks nespēj ietekmēt, un cilvēka neapdomīgas rīcības izraisītie riski. Profesore prognozē, ka 21. gadsimtā palielināsies cilvēka neapdomīgas darbības izraisītas vides katastrofas. Runājot par ģeopolitiskajiem draudiem (nespēja valsts pārvaldībā (piemēram, korupcija, nelegālā tirdzniecība, organizētā noziedzība, nesodāmība, politiskais strupceļš u. c.); starptautisku konfliktus ar reģionālām sekām, liela mēroga teroristu uzbrukumi, valsts sabrukums vai krīzes (piemēram, civilais konflikts, militārais apvērsums u. tml.); masu iznīcināšanas ieroči), Ž. Ozoliņa izdalīja vairākas tēmas. „Trīs ar pusi no minētajiem ģeopolitiskajiem draudiem ir raksturīgi valstīm, kuras atrodas attīstības

“ Jauniešiem ir jāiemāca atšķirt labo no sliktā.

stadijā. Šīm valstīm ir ierobežotas zināšanas un prasmes, kā pārvaldīt vājo valsti un sabiedrību, tādēļ rezultātā var rasties virkne globālu seku. Iespējams, es pirms diviem gadiem nerunātu par masu iznīcināšanas ieročiem, taču, ja palasām mūsu kaimiņvalsts nacionālās aizsardzības stratēģiju, tad tajā ir teikts, ka Krievija var lietot kodolieročus, ja tiek apdraudēti viņu tautieši citās valstīs. Tas nav stāsts tikai par Latviju, bet arī Berlīni, Londonu, kurās ir miljoniem krievu cilvēku. Ir jāievēro, ka masu iznīcināšanas ieroči nav tikai valstu rokās, bet arī teroristisko grupējumu rokās, tādēļ ģeopolitika nav ne vakardiena, ne pat šodiena – tā ir rītdiena. Ģeopolitiskie apdraudējumi ir daudz lielāki globālā mērogā nekā reģionālā vai lokālā,” stāstīja Ž. Ozoliņa.

Ž. Ozoliņa uzskata, ka vislielākā problēma nākotnē būs starptautisku konfliktu, turklāt šie konflikti norisinās tepat, blakus Latvijai. Turklāt nav tikai viena veida draudu, tie ir daudzveidīgi. „Mūsdienās ir parādījusies jauna kara forma – informācijas karš. Jums kā skolotājiem ir milzīga

“ Mūsdienu tendence ir tāda, ka vispirms ir informācijas karš, kas pāraug vai nu politiskā, vai nu militārā karā, kurš maina lietu kārtību, kas ir ļoti bīstami, jo īpaši jauniem cilvēkiem, kuriem vēl nav prasmju rīkoties ar daudzveidīgu informāciju.

atbildība izskaidrot jauniešiem, ko nozīmē informācijas karš, jo mūsu paaudze ir pieradusi dzīvot dažādās informācijas telpās,

bet jaunieši lielākoties dzīvo vienā informācijas telpā, proti, internetā, kas ir ļoti vāriga un manipulējama. (Vizuālus šā apgalvojuma piemērus sk. Ž. Ozoliņas prezentācijā angļu valodā projekta mājaslapā www.globalaizglitiba.lv. – red.). Mūsdienu tendence ir tāda, ka vispirms ir informācijas karš, kas pāraug vai nu politiskā, vai nu militārā karā, kurš maina lietu kārtību, kas ir ļoti bīstami, jo īpaši jauniem cilvēkiem, kuriem vēl nav

“ 21. gadsimtā cilvēkos ir jāaudzina līdzjūtība vienam pret otru, jo mums nāksies panākt daudz un dažādas vienošanās.

prasmju rīkoties ar daudzveidīgu informāciju. Ja gribam informācijas karā uzvarēt vai vismaz sevi aizsargāt, notikumi ir jāizprot,” teica profesore.

Ko mācīt, un ko iemācīties? Ž. Ozoliņa uzskata, ka ir laiks pāriet no zināšanām uz prasmi, jo ar zināšanām mūsdienās problēmu nav, bet ir vajadzīga prasme, kā mācīties, kā analizēt milzīgo informācijas apjomu, ar ko saskaramies ik dienu. Profesore ir pārliecināta, ka jauniešiem ir jāiemāca atšķirt labo no sliktā, jo hibrīd pasaulē, kur visa ir daudz, viss ir izplūdis, neskaidrs, bieži vien nav laika analizēt, ir jābūt skaidriem principiem, kā nošķirt labo no ļaunā. Svarīgas ir arī prasmes pielāgoties, solidaritātes prasmes, kā arī prasmes būt pašam, kas nozīmē cienīt atšķirīgo; un pāri visam ir jābūt prasmei būt cilvēkam, lai globālā pasaule būtu tuvāk cilvēkam.

21. gadsimtā jāaudzina līdzjūtīgāki cilvēki

Foruma noslēgumā paneldiskusijas dalībnieki pauda savu redzējumu par to, kādai vajadzētu izskatīties izglītībai 21. gadsimtā. Projekta sadarbības koordinatore Latvijā Ingunna Irbīte atzina, ka viņa nezina, kādai vajadzētu būt 21. gadsimta izglītībai, taču uzsvēra, ka pedagogam ir svarīgi apzināties to, ka šodienas bērnus nedrīkst

mācīt ar vakardienas metodēm dzīvei rītdienas sabiedrībā. Ir jāiemāca kas tāds, kas būs noderīgs rītdien, un AI / GI saturs tam ir piemērots.

Savukārt ViA docents V. Valtenbergs uzskata, ka izglītībai ir jāpieņem jaunās tehnoloģijas, ir jāiemāca par daudz kultūru sabiedrību, vidi. „Es uzskatu, ka 21. gadsimtā cilvēkos ir jāaudzina līdzjūtība vienam pret otru, jo mums nāksies panākt daudz un dažādas vienošanās. Tās mums būs jāpanāk ne tādēļ, ka mums būs tehnoloģijas, bet tādēļ, ka būs cilvēki. Jautājums – kādā emocionālajā stāvoklī viņi atradīsies? Es vēlētos, lai viņi būtu līdzjūtīgi,” pauda V. Valtenbergs un uzsvēra, ka kvalitatīvai izglītībai ir jāmainās no translācijas uz transformāciju. Lai to izdarītu, ir jāpilnveido saturs. Kaut kas jau ir izdarīts, taču tas ir nepietiekami. Ir jāattīsta radošums, mācību procesam ir jābūt orientētam uz prasmju nostiprināšanu, apzinātības prakses ieviešanu dzīvē, un tas ir jādara soli pa solim, lai varam pārbaudīt un procesā radušās kļūdas novērst.

Valsts izglītības satura centra Interesu izglītības un audzināšanas darba nodaļas vadītāja Astra Aukšmuksta domā, ka 21. gadsimta izglītībai ir jāvienojas par kopīgām vērtībām: cilvēktiesībām, solidaritāti, toleranci, empātiju un atbildību par to, kādu dzīvi vēlamies redzēt nākotnē. „Šajā gadsimtā ir svarīgas gan zināšanas, gan prasmes, gan spēja tās lietot, lai ikviens un visi kopā dzīvotu labāk. Izglītībā ir sabalansēti jādomā gan par galvu, gan rokām, gan sirdi,” uzsvēra A. Aukšmuksta.

Foruma secinājumi tiks apkopotu ievietoti IAC mājaslapā www.iac.edu.lv, partneru mājaslapās, kā arī rudenī gaidāmajā izdevumā „Ieteikumi globālās dimensijas iekļaušanai izglītības dienaskārtībā”, kurš tiks publicēts elektroniski, kā arī izsūtīts izglītības pārvaldēm visā valstī un AI / GI praktiķiem un politikas veidotājiem Eiropā.

Vairāk informācijas par projekta „Globālā izglītība – iesaistei, izaugsmei, ilgtspējai” gaitu – <http://www.iac.edu.lv/aktualieprojekti/globala-izglitiba-3i/>.

Plašāku ieskatu projekta „Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos” aktivitātēs var gūt projekta mājaslapā www.globalaizglitiba.lv. ■

